או דלמא אכל חדא וחדא מיחייב תא שמע דתני רבי חייא [א]הרי כאן עשרים חטאות היכי דמי אי דפריש רבי חייא מנינא אתא לאשמועינן אלא לאו [ב]דלא פריש ושמע מינה פרטא הוי: אנסת ופתית את בתי כו': אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון הואיל ועיקר קנס הוא תובע אמר רבא משל דרבי שמעון למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך אמר לו שבועה שאין לך בידי חטין ואשתכח דחטין הוא דלית ליה הא שעורין וכוסמין אית ליה דפטור דכי אשתבע אחטין אקושטא משתבע אמר ליה אביי מי דמי התם בחטין קא כפר ליה בשעורין וכוסמין לא קא כפר ליה הכא בכולה מילתא הוא דקא כפר ליה הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלל ואשתכח חטין הוא דלית ליה הא שעורין וכוסמין אית ליה דמיחייב אלא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן לדברי רבן שמעון קנס הוא תובע ולא בושת ופגם לדברי חכמים אף בושת ופגם הוא תובע [א]במאי קא מיפלגי אמר רב פפא ר"ש סבר לא שביק איניש מידי דקייץ ותבע מידי דלא קייץ ורבנן סברי לא שביק מידי דכי מודה ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין [ב][ג]הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה [ד]ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד [ה]שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור [ו]שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב [ג][ז]מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב [ח]מנה לאבא בידך אין [ד]לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה [ה][ט]מנה [י]לי בידך אמר לו [ז]הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור [ח]אין לך בידי חייב [י]מנה לי בידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו בעדים [כ]ליטרא זהב יש לי בידך [ח]אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור [ל]דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף [ט]וטריסית [י]ופונדיות ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת [מ]כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור [נ]כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות [ט][ס]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב [ל]הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים [ע]אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון [מ][פ]טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת הקרקעות פטור במקצת הכלים חייב [נ]שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן [ס][צ]אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן [ק]ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: **גמ'** היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב [1]ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן [ע]כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד אמר ליה אפי' תימא רבנן [ר]דאמרי בכינוי ונפקא מינה [ש]צריך לאתפושי חפצא בידיה וכדרבא דאמר רבא [ת]האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט חפצא בידיה [א]ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט חפצא בידיה [ב]שבועה מעומד [ג]תלמיד חכם מיושב [ד]שבועה בספר תורה [ה]תלמיד חכם לכתחלה בתפלין ת"ר [פ]שבועת הדיינין [ו]אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע

שכל

או דלמא. ולא לך אפרטא קאי ויש כאן כ': **אי דפריש.** לכל אחד ואחד ולא לך פקדון ותשומת יד גזל ואבידה: **ועיקר קנס הוא תובע.** עיקר תביעתו על הקנס היא ואע"ג דבושת ופגם נמי בכלל כפירה ניניהו לא מיחייב עלייהו כדמפרש ואזיל: **הכא בכולה מילתא כפר ליה.** דהא לא אנסתי קאמר והבושת ופגם בכלל כפירה: **הא לא דמיא.** קשיא לאביי הוא דקמסיק למילתיה:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין. שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה שלימדוה [ג] מאשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) וכתב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו דהיינו שבועה: **הטענה.** שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף: **וההודאה.** שמחייבתו לישבע לא תהא פחות מפרוטה. ובגמ' [לט:] פליגי רב ושמואל בפרוטה זו אם מתוך שתי כסף של טענה היא או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לבד פרוטה של הודאה: **שתי כסף.** שתי מעות כסף דהא שתי לשון נקבה היא והן שליש הדינר: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה ממין הטענה שזה טענו כסף וזה הודה לו נחשת וכגון שלא טענו לו שתי מעות של מטבע אלא משקלו אם טענו מטבע הרי הודה לו במטבע כדלקמן: **שתי כסף ופרוטה כו'.** קסבר טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: **אין לך בידי פטור.** שאין כאן הודאה: **שהוא כמשיב אבידה.** שהיה יכול להעיז פניו ולכפור ומדלא העיז הרי הוא כמשיב אבידה שאינו חייב שבועה כדאמרינן במסכת גיטין (דף מח:) המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: **גמ' כר' חנינא בר אידי.** בשלהי שבועת העדות (לעיל ד' לה:) השבע ולא תשבע כו': **אפי' תימא בכינוי.** והא דאמר רב בשבועה האמורה בתורה: **לאתפוסי חפצא.** קאמר או ספר או תפילין כאברהם דאתפסיה לאליעזר ברית מילה: **דאשבע בה' אלהי השמים.** ולא התפיסו חפץ נעשה כטועה בדבר משנה. ואע"ג דלא תנן לה במשנה שמעתא דרב היא והרי היא כדבר משנה כדאמרי' בסנהדרין (דף לג.) דטועה בדבר האמוראים חוזר ולא אמרינן מה שעשה עשוי וישלם מביתו: **תלמיד חכם.** נשבע מיושב: **בספר תורה.** ואע"ג דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן. ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה והא אמרן [ק] ארור בו שבועה: **ת"ח.** די לו לכתחלה בתפלין מפני כבודו: **אף היא.** לקמן [ר] מפרש מאי אף: **בלשונה.** בכל לשון שהוא מבין בו:

שכל

שבועת הדיינין. הא דלא נקט נוהגת באנשים ובנשים כדתנן לעיל (דף לו:) גבי פקדון משום דמילתא דפשיטא היא ולעיל לא תני אלא דלא נימא נילף שבועת הפקדון משבועת העדות: **לאתפושי חפצא בידיה.** תימה דבשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי נמי אנקוטי חפצא [ש]: **האי דיינא דאשבע בתפלין כו'.** ואע"ג שהשביע אברהם את אליעזר במילה הא אמרינן בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין אי נמי כיון דעדיין לא נצטוו יותר הוי כספר תורה לגבייהו:

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה יד:
א ג מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה א [והל' ב] סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' פח ס"א:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף א:
ה ז מיי' שם פ"א הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' פז סעיף א:
ו ח מיי' שם פ"ד הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' עה סעיף כא:
ז ט מיי' פ"א מהלכות מלוה הל"א ופ"ז מהל' טוען הלכה א ופ"ו הל"ו סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' עט סעיף י:
ח י מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' ע ס"ג:
ט כ טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף ט:
י ל מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח עי' מ"מ סמג עשין צה טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף ט:
יא מ נ טוש"ע שם ס"ז:
יב ס מיי' שם הל"י טור ש"ע שם סעיף יב:
יג ע מיי' שם הלכה יג טור שו"ע שם סי"ח:
יד פ מיי' שם פ"ה הל"ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צה סעיף ה:
טו צ מיי' שם הל"י יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' צו סעיף א:
טז ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:
יז ר מיי' פי"א מהלכות שבועות הל"ח סמג עשין קכג טוש"ע חו"מ סי' פז סעיף טו יז:
יח ש מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג יז:
יט ת מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג בהגה"ה:
כ א מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כא ב ג מיי' שם הלכה ח יא יב טוש"ע שם סעיף יז:
כב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כג ו מיי' שם הלכה יד טו טוש"ע שם ס"כ:

מסורת הש"ס

א) כתובות מג., ב) ב"מ נה. קדושין יא: [בכורות נ:], ג) [ב"מ ה.], ד) ס"א לו וכן הגיה הגריעב"ץ, ה) [פירוש רש"י על המשנה זו תמצא לקמן מג. ד"ה שכחתי מלפרש וכו'], ו) ב"ב ו., ז) [גירסת סדר המשנה ורמב"ם לו בפני עדים הן], ח) [עי' תוס' לקמן מא. ד"ה אין לך], ט) [כלומר או טריסית או פונדיות או פרוטה כך פירש"י ריש דף מ.], י) ס"י ופונדיון וכן הגיה הגריעב"ץ, כ) [ב"ק לה: לקמן מ. ב"מ ה. עי' תוס' שם ד"ה והודה], ל) כתובות קח., מ) ב"מ ד:, נ) קדושין כו. [וש"נ], ס) [גיטין נא:], ע) [לעיל לה:], פ) [תוספ' סוטה פ"ז], צ) [ב"ק קו:], ק) [לעיל לו.], ר) [דף לט.], ש) [עי' בהרא"ש ס"ס א' תירוץ על זה],

◆

תורה אור השלם

1. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: בראשית כד ג

◆

גליון הש"ס

גמ' אין לך בידי חייב. עי' גיטין דף יד ע"א תוס' ד"ה ולא:

◆

מוסף רש"י

שבועת הדיינין. הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה, **הטענה שתי כסף.** אינו נשבע אלא אם כן טענו שתי כסף, ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר, דאי דינרי, שני כסף איבעי ליה למיתני (בכורות נ: ושט"מ שם) שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שוה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר, או יודה הכל ויכפור פרוטה (ב"מ נה.). **מנה לי בידך** אמר לו הן. ובפני עדים ואמר להם אתם עדי (לקמן מב. וב"ב ו.). **נתתיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאורייתא (לקמן מב.). **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם, **חייב.** לשלם, ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כפרן (שם). **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה (שם). **וטריסית.** מעה קטנה, **ופונדיון ופרוטה.** או או קתני (לקמן מ.). **אלא לתך.** חצי כור (לקמן מב.). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דלאו ממין הטענה הוא (שם) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין דהא אמר ליה תובע לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל גביה (ב"ק לה:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ. מב.). **בכדי שמן.** כדים מלאים שמן, **והודה לו בקנקנים.** הכדים יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב.). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן (לקמן מב.). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משבועה דאורייתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מביאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מביאתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (כז:) מקראי (לקמן מב.). **זוקקין.** גוררין (שם) המטלטלין זוקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) הא זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות ולאו אבית דין (קדושין כו.). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו ברמיזה, דחרש שדברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב.). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

רבינו חננאל

א"ל שבועה שאין לך בידי אלו כולם שאתה טוען עלי הרי נתחייב אחת. ופרט עוד שלש שלש. הנה ד' חטאות נתחייב בכפירתו לכאו"א. ואקשינן על מאן דאמר אכללי נמי מיחייב. והתני ר' חייא הרי כאן ט"ו חטאות. פירוש הנה חמשה תובעין אותו וכפר להן ונתחייב ט"ו חטאות ג' לכאו"א ש"מ אפרטי מיחייב. דאי הוה מיחייב אכללי נמי עשרים חטאות הוה ליה למימר שפרטיהן ט"ו וכלל לכאו"א מהן ה' הרי עשרים. אין הכי נמי דהתני ר' חייא לקמן הרי כאן כ' חטאות. ודחינן הא דתני ר' חייא כ' חטאות במתניתין דמקמי הא תני לה דתנן היו חמשה תובעין אותו בפקדון בתשומת יד ובגזל ואבידה שהן ארבעה פרטי לחמשה תובעין נמצאו כ' פרטי. ואהאי תני ר' חייא כ' ונתברר דאפרטי מיחייב והאי דאמר אכללי נמי מיחייב לא מצא סיוע לדבריו. והלכתא כמאן דאמר אפרטי מיחייב דקיימא לן (פסחים עד: חולין צג:) כל היכא דפליגי הלכתא כמאן דמיקל. והוא רבינא דלא מחמר רבינא אלא באומצא ביעי ומיזרקא בלבד. ואסיקנא דלא מבעיא כדפריש שבועה לכאו"א דודאי חייב אלא אפילו היו ה' תובעין אותו בפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה [ואמר לאחד מהם שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה] ולא לך ולא לך ולא לך שחייב כ' חטאות. והא אתא ר' חייא לאשמועינן דאע"ג דלא פריש שבועה לכל אחד ולא לך ולא לך פרטא הוי וקאי כר' יוחנן לדברי הכל: **מתני'** אנסת ופתית בתי כו'. א"ר יוחנן לדברי ר' שמעון דפוטר קנס הוא תובע וכיון דאילו הוה מודה פטור הוא. השתא לאו ממונא קא כפר ליה הלכך פטור הוא מקרבן שבועה. לדברי חכמים בושת ופגם תובע:

הדרן עלך שבועת הפקדון

פ"ו שבועת הדיינין הטענה שתי כסף. וההודאה שוה פרוטה פירוש שתי כסף שני מעין. (פרוטה חצי חבה). היכי משבעינן ליה א"ר יהודה משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה שנאמר ואשביעך בה' אלהי השמים. ואקשינן כמאן כר' חנינא בר אידי דאמר בשם המיוחד. ואמר רב אשי אפילו תימא רבנן דאמרי אפילו בכנוי חייב. ומאי בשבועה האמורה בתורה דצריך לאתפושיה לנשבע חפצא בידיה כאליעזר עבד אברהם שנאמר וישם העבד את ידו וגו' וכדכתיב (בראשית מז) ויאמר השבע לי וישבע לו ואמר מקודם לכן אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך וגו'. וכן אמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל. פירוש ולא אתפשיה חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומשביעו בתפישת חפצא בידיה וכן הלכתא. והא דאמר רב פפא דדיינא דאתפיס תפלין לנשבע ואשבעיה הכי טעה לית הלכתא כותיה. אלא כי הא שבועה בתפיסת ס"ת